

est omnium imperfectissima et universalissima, et in omnibus objectis inventur.

Coroll. 2^m Ergo mens efformat ideam *non entis seu negationis*, quum pri-
mum percepto aliquo ente, illud comparat cum alio quod non est ipsum.

Propositio 57.

Singulare corporea ut talia intellectus non directe sed per quamdam reflexionem in sensationem cognoscit.

Stat. quaest. 1) Non quaeritur utrum intellectus singularia cognoscat; nec quomodo, i. e. per speciem propriam an alienam, distincte an confuse; haec enim jam scimus, cfr. prop. 6. — Sed quoad processum explicativum, post propositionem praecedentem, quaeritur quomodo mens ad conceptum proprium et distinctum rei ut singularis et ut materialis perveniat.

2) *Per reflexionem quamdam* i. e. improprie dictam, quia intellectus reddit in actum *alterius* facultatis ejusdem suppositi; estque haec reflexio vulgaris potius quam philosophica.

Prob. Nonnisi per aliquam reflexionem potest intellectus percipere singularia materialia, ut talia; *a.* non per reflexionem ullam in intellectionem; *e.* in sensationem.

Prob. maj. Prima et directa mentis perceptione homo percipit conceptus maxime indeterminatos, universalissimos; *a.* conceptus singularium materia-
lium, qua talium, sunt maxime determinati; *e.*

Prob. min. Per reflexionem in intellectionem directam perciperet solum id quod in hac intellectione directa repraesentabatur; *a.* repraesentabatur solum conceptus universalis; *e.*

Coroll. 1^m Ergo per reflexionem hanc debet objectum quod repraesen-
tabatur actu directo, iterum attentius concipi, connotando simul factum sensationis ex qua fuit abstracta species intelligibilis, et qua exhibebantur sensibiles notae sensibiliter, ergo concrete materiales singulares.

Coroll. 2^m Ergo primus conceptus est *universalis* quatenus repraesentat talem naturam, non hanc; sed est *singularis* et *materialis* quatenus attendo ad ejus originem.

CAPUT II.

DE VOLUNTATE.

Altera facultas vitae intellectualis est voluntas. De qua eodem ordine quo de intellectu vestigabimus. Ac primo quidem de ipsa ejus existentia nova quaestio non erit disputanda, post principium generale superiori libro expositum, ubi de appetitu sensitivo; quem enim omni formae corresponeat appetitus proportionatus, etiam cognitioni intellectuali appetitus respondeat

oportet, ac proinde potentia quoque appetitiva elicita intellectualis, quae voluntas dicitur. Quaeremus igitur de voluntatis objecto proprio; deinde de voluntatis actibus et agendi modo, quae quaestio libertatis existentiam naturamque proponit scrutandam; postea libertatis objecta propria et extensionem conditionesque ac fundamenta inquiremus; ac tandem voluntatis libertatisque impedimenta, quae et quanta sint considerabimus. Sint ergo

Quaestio 1. De voluntatis objecto.

Quaestio 2. De actibus et libertate voluntatis.

Quaestio 3. De extensione et radice libertatis.

Quaestio 4. De impedimentis voluntatis et libertatis.

QUAESTIO 1.

De voluntatis objecto.

Propositio 58.

Objectum proportionatum voluntatis est omne ens, dummodo proponatur ut bonum.

Notiones. 1) *Voluntas* est potentia spiritualiter appetitiva boni, per actus sub directione rationis elicitos.

2) Voluntas sub diverso respectu est: vel *prosecutiva*, quatenus fertur in objectum, vel *aversiva*, quatenus ab eo refutatur.

Stat. quaest. 1) Existentiam voluntatis in homine supponimus ut impli-
cite probatam argumento generali propositione 49 libri IV, comparato cum propositione 1 hujus praesentis libri.

2) Dicimus objectum adaequatum voluntatis prosecutivae esse quidquid sub specie boni proponitur i. e. cognoscitur subjective, licet res percepta objec-
tive sit forsitan mala.

Prob. 1° Velle prout est tendere in aliiquid sibi conjungendum, sub praevia cognitione rationis, non potest versari nisi circa objectum quod apprehendatur ut cum volente in unum aliquomodo veniens; *a.* quidquid convenit alicui est bonum ei; *e.*

Prob. 2° Nihil potest agere sub directione cognitionis rationalis, i. e. propter finem cognitum, nisi versetur circa bonum saltem apparen-
tis; *a.* talis actio est propria voluntatis; *e.*

Ad maj. Quidquid agit propter finem cognitum, versatur vel circa finem cognitum, vel circa media cognita; *a.* primum est bonum honestum vel delec-
tabile, alterum est bonum utile; *e.*

Objic. Illud potest esse objectum voluntatis ut prosequuntis, circa quod voluntas est libera; *a.* est libera circa bonum et malum etiam ut malum; *e.* — R. d. maj. circa quod est libera libertate contrarietas, *c*; contradictionis *sd.* amoris et non amoris, *c*; odii et non odii, *n.* — c. d. min.

Coroll. 1^m Ergo malum est objectum voluntatis non primario et per se, sed secundario et per aliud, nempe per bonum, cuius privatio facit rem non amabilem sed odibilem, et provocat non prosecutionem sed aversionem.

Coroll. 2^m Ergo intrinsece repugnat voluntatem esse majoris extensionis, vel majoris intensitatis quam cognitionem qua objectum proponatur, i. e. qua bonum percipiatur.

Coroll. 3^m Finis propter se intenditur, media propter finem; *e.* voluntas in finem tendens, qua talem, non in aliud tendit; sed in medium tendens, qua tale, semper per illud in finem tendit; ergo generatim voluntas in omni suo actu, in finem tendit.

Coroll. 4^m Actus voluntatis circa finem sunt *amor, desiderium, delectatio*; circa media sunt *electio, usus*. — Electio ex mediis ab intellectu propositis unum ceteris praefert; usus applicat varias hominis potentias ad operationes quae ad executionem necessariae sunt. — Hinc oritur altera divisio actuum voluntatis in *elictos* qui ab ipsa voluntate immanenter in ipsa producuntur, et *imperatos* qui sub influxu voluntatis ab aliis potentiis, sive in illis immanenter, sive transeunter, producuntur.

Propositio 59.

Bonum appetitum est semper aliquomodo bonum appetentis.

Prob. 1° Appetitus est inclinatio quaedam ad sui ipsius aliquomodo perfectionem; *a.* perfectio entis non est nisi per bonum ejus; *e.*

Ad maj. Appetitus, sicut omnes facultates et proprietates, est instrumentum naturae, ad hujus finem assequendum; *a.* finis naturae est ejus perfectio aliquomodo procuranda; *e.*

Prob. 2° Bonum (honestum, delectabile, utile) quod appetimus, aut nobis (immediate aut mediate), aut aliis volumus; — *a. si nobis*, habetur intentum; — *si aliis*, id fit *a*) quia aliquo modo ad nos spectant, ut amici, propinqui, homines ejusdem nobiscum naturae, dignitatis, destinationis, — *b*) vel quia creaturae, seu entia aliquam nobiscum perfectionem participantia, — *c*) vel quia in ipso actu appetendi aliquam rationem boni proprii (utilitatis, delectationis, honestatis) invenimus; — quae omnia sunt aliquomodo nobis bona; *e.*

Coroll. 1^m Ergo in tantum aliquod bonum est appetibile, in quantum est bonum proportionatum appetentis. Unde licet ratio boni non respiciat hunc vel illum appetentem, ratio tamen ab hoc vel illo appetibilis includit quod bonum ejus sit.

Coroll. 2^m Ergo aliis est amor *amicitiae* seu *benevolentiae*, aliis amor *concupiscentiae*; nam motus amoris in duo tendit, scilicet in bonum quod quis vult alicui, sibi vel alii; et in illud cui vult bonum; ad prius habetur *amor concupiscentiae*, ad posterius habetur *amor amicitiae*. — Differunt eo quod amatum amore amicitiae simpliciter et propter se amatur, amatum amore concupiscentiae non simpliciter et propter se amatur sed amatur alteri.

Coroll. 3^m In voluntate non sunt sicut in appetitu sensibili, duae partes realiter distinguendae: concupisibilis et irascibilis, nam: potentia quae ordinatur ad aliquod objectum secundum universalem rationem, non diversificatur secundum differentias speciales sub illa ratione contentas; potentia autem quae ordinatur ad objectum non universale sed concretum particulare, diversificatur secundum has differentias concretas; *a.* voluntas respicit bonum universale, quale potest ab intellectu percipi et proponi; sensitivus autem appetitus respicit bonum concretum particulare, quale solum potest a sensu proponi; *e.* in voluntate una est facultas, sicut in intellectu una est facultas, non sicut plures facultates apprehensivae sensibiles.

Coroll. 4^m Objectum bonum pro voluntate easdem varietates habet ac pro appetitu sensitivo, ergo etiam similes actuum varietates voluntatis enumerandae sunt. Attamen hi vocandi actus potius quam passiones, quia jam passivam materialem immutationem non dicunt, sed meram actionem vitalem.

QUAESTIO 2.

De actibus et libertate voluntatis.

Propositio 60.

Voluntati repugnat actus caecus, et actus coactus, sed non repugnat actus necessarius.

Stat. quaest. 1) Quaeritur qualis sit voluntatis actus, seu qualis sit voluntas in agendo. Ex qua responsione concludendum postea erit ad natum voluntatis.

2) Agitur hic solum de actu ipso *immanenter elicito* voluntatis; non vero de actu *imperato*, i. e. quem hic et nunc voluntas imperat sed alia facultas exercet; nec generatim de actu *imperabili*, i. e. quem posset voluntas imperare ab alia facultate exercendum.

Notiones. 1) *Actus caecus*: qui exerceatur sine ductu cognitionis proportionatae objecti boni, i. e. quo voluntas bonum ignotum amaret.

2) Quid sint actus *coactus, violentus, necessarius, spontaneus*, omnino nunc recolendum est ex ontologia, propos. 56.

3) *Necessitas interna* est determinatio ad unum aliquod agendum, innata vi ipsius naturae agentis. — Non tamen dicitur talem actum semper et ubique continenter fore exercendum; sed solum pro data occasione, seu proposito objecto, jam non posse facultatem non agere certum hunc actum.

Prob. 1^a pars (repugnat caecus). Essentiale actui voluntatis est, ut sit expansio, tendentia subjecti versus bonum propositum sibi uniendum; *a.* expandere se, tendere versus bonum voluntas nequit sine ductu cognitionis proportionatae; *e.*

Prob. maj. Voluntas est appetitus, rationalis quidem, sed appetitus, elicitivus

sui actus; *a.* appetitus aliter concipi nequit quam ut expansio et tendentia versus objectum; *e.*

Prob. min. Ut voluntas tendat ad objectum, expandat se versus illud, debet ad suum actum sollicitari; quod fiet aut ab objecto prout materialiter existit, aut ab objecto prout per cognitionem proponitur; *a.* nequit voluntas sollicitari ab objecto prout materialiter existit; *e.*

ad min. Objectum prout materialiter existit: 1) saepe non est ante actum, sed ex actu fit (finis efficiendus), 2) etiamsi ante actum est, non conjugitur ullo modo cum potentia appetitiva, et proinde non influit, nec allicit.

Prob. 2^a pars (*repugnat coactus*). Si ad actum eliciendum voluntas cogi posset, idem simul vellet et nollet; *a.* hoc repugnat; *e.*

Ad maj. Actus elicitus est volitio cuiusdam objecti; *a.* coactio dicit inclinationem voluntatis ad oppositum, i. e. nolitionem ejusdem objecti; *e.*

Prob. 3^a pars (*non repugnat necessarius*). Necessitas est interna determinatio ad unum; *a.* interna determinatio ad unum neque quoad exercitium voluntatis, neque quoad specificationem actus repugnat; *e.*

Ad min. 1 part. (*quoad exercitium*). Actus qui a voluntate elicitor, sive haec sit determinata ad unum ab intra, sive non, erit tamen a voluntate elicitus, seu voluntarius; *e.*

Ad min. 2 part. (*quoad specificationem*). Actus qui a voluntate elicitor, etiamsi haec ab intrinseco sit ad agendum determinata, potest ab objecto ut cognito ab intellectu specificationem accipere; — *vel* etiamsi ab intrinseco esset voluntas determinata ad ipsam specificationem actus, nondum sequeretur actum non a voluntate elici, seu non esse voluntarium; *e.*

Propositio 61.

Humana voluntas in praesenti vitae statu praedita est vera libertate indifferentiae.

Stat. quaest. 1) In praecedentibus dictum est actum voluntatis ab extra cogi non posse, ab intra necessitari posse. — Jam addimus, de facto tamen eum non semper ab intra necessitari, etiam sufficienter proposito objecto bono. — Abstrahimus autem ab amplitudine hujus libertatis, seu a quaestione circa quaenam objecta sit an non sit vere libera voluntas; sed solum factum affirmamus, immunitatem a necessitate intrinseca, seu ab interna determinatione ad unum, quae vocatur *libertas indifferentiae*.

2) Ingens hodie turba libertatem indifferentiae homini abnegat: *a.* *Materialistae* solam materiam ejusque varias compositiones motusque agnoscentes, subjectum ipsum libertatis tollunt, merasque series phaenomenorum natura- lium seu physicorum admittunt; aliqui etiam causalitatem aliquam mechanica- m, et principium causalitatis; sed contrariam huic fore libertatem addunt.

b. *Pantheistae* omnes actiones totamque generis humani historiam non

secus ac physici mundi explicationem ex spontanea et necessaria evolutione sui Entis (Dei) derivant.

c) Alii necessitatem repetunt ex *necessitate intellectus*, cuius judicia: « hoc esse bonum, malum, faciendum, vitandum, » sunt necessaria, voluntatem autem sequi necessario judicia intellectus.

d) *Janseniani* docent animam intellectivam, si per se spectetur, esse quidem liberam, sed in praesenti statu post peccatum originale lapsi, trahi cum necessitate *concupiscentiis appetitus sensitivi* ad malum.

Prob. 1° Teste lucida, firma, constanti, ineluctabili conscientia, qua clarior et evidentior nulla alia est, ita plura bona eligimus ut ea possimus velle et nolle, haec vel illa seligere, rejecta amplecti, electa respovere; *a.* haec sunt clementia sufficientia verae libertatis indifferentiae; *e.*

Ad maj. Haec constant 1) *in genere*: omnes homines naturalem et gravem sentiunt inclinationem ad talem independentiam, et ad vitam ex propriae voluntatis decreto instituendam.

2) *In praecedentibus electionem*: intellectus quaedam apprehendit eligibilia, alia ut necessaria, alia ut non necessario eligenda; sentimus in rebus gravioribus adhibendam esse consultationem et deliberationem, ne imprudenter agamus, in levioribus ridiculam fore; in ipsa deliberatione sentimus nos rationes bonorum ponderare, ut in unam partem potius quam in aliam inclinemur.

3) *In ipsa electione*: distinguimus actus liberos a necessariis, v. c. nos non posse odisse nostram felicitatem; sed dum malum facimus, nos posse virtutem exercere; sentimus, si quando in ipsa deliberatione pro neutra parte graviores rationes praeponderant, nos alterum eligere solum quia volumus.

4) *In subsequentibus electionem*: apprehendimus imputabilitatem actuum liberorum, non imputabilitatem necessariorum, remorsus animi de improba actione, laetitiam de proba.

Prob. 2° Communi consensu omnibus hominibus persuasio est insita, homines esse liberos; *a.* talis persuasio falsa esse nequit; *e.*

Ad maj. 1) Apud omnes gentes sunt notiones justi et injusti, meriti et demeriti, juris et officii, obligationis moralis et legis naturae; omnes utuntur legibus, hortationibus et precibus, laudibus et reprehensionibus, praemiis et poenis; *a.* haec omnia presupponunt libertatem; *e.*

2) Ipsi illi qui libertatem theoretice negant, practice tum quoad seipso tum circa alios homines aestimant et agunt sicut ceteri omnes; *e.*

Ad min. Haec persuasio est fundamentum necessarium omnis moralitatis et ordinis socialis.

Objic. 1° Voluntas se determinat necessario, si dum se determinat, non potest se non determinare; *a.* ita est; *e.* — *R. d. maj.* si sensu diviso non potest, *c*; si sensu composito non potest, *n*. — *c. d. min.* (aliis verbis *d. maj.* si necessitate antecedente, i. e. ante suam determinationem, non potest simul, *c*; si necessitate consequente, i. e. post suam determinationem, non potest simul, *n*).

Objic. 2º Voluntas utpote causa secunda, non agit nisi vi motionis a causa prima : Deo; *e.* non libere. — R. *d. ant.* motionis antecedentis et necessitatis, *n.*; simultaneae et hypothetice concurrentis, *c.*

Objic. 3º Omnes actus creaturae sunt a Deo praesciti et decreti; *a.* quod Deus ab aeterno praescivit et decrevit, nequit esse indifferens; *e.* — R. *d. maj.* praesciti consequenter, et decreti conditionate, *c.*; praesciti antecedenter, et decreti absolute et necessitanter, *n.* — *c. d. min.*

Objic. 4º Constat experientia nos per concupiscentiam ferri ad agendum directe contra voluntatis inclinationem rationalem; *e.* non libere. — R. *d. ant.* in actibus non imputabilibus, *c.*; in actibus a voluntate pendentibus, *sd.* ita ut tamen voluntas resistere possit, licet majore difficultate, *c.*; secus, *n.*

Objic. 5º Voluntas, sicut omnis facultas, necessitatur a suo objecto; *e.* non libere illud eligit. — R. *d. antec.* objecto formalis, i. e. bono in communi, *c.*; materiali, i. e. bono particulari, *sd.* si adaequat objectum formale, *c.*; secus, *n.* (cfr. infra de extensione libertatis).

Objic. 6º Voluntas a principio externo, i. e. objecto, moveri debet, ut actu velit; *e.* ab alio, non a se determinatur; *e.* non libere. — *Prob. antec.* 1) est axioma receptum : omne quod movetur ab alio movetur; — 2) voluntas ex se est indifferens ad diversa, sicut intellectus; — 3) secus ratio volitionis esset ipsa volitio : volo quia volo; *a.* hoc est absurdum; *e.*

R. *d. antec.* debet aliquomodo alluci, *c.*; necessario trahi, *n.*

Ad 1) *d.* omne non liberum, *c.*; et voluntas, *sd.* si supponitur non libera, *c.*; secus, *n.*

Ad 2) *d.* indifferencia mere passiva, *n.*; activa positiva, *c.* (cfr. infra).

Ad 3) *d. maj.* ipsa volitio sola, *n.*; cum objecto proposito, ut alliciente, *c.*

Objic. 7º Duo bona apprehenduntur aut ut aequalia, aut ut inaequalia; *a.* si prius, neutrum potest eligi; si posterius, majus necessario eligitur; *e.*

Prob. min. *quoad 1^m.* Motiva opposita se elidunt; *e.* si voluntas eligeret, sine motivo ageret.

Quoad 2^m. 1) Voluntas non eligit nisi quod magis placet; *a.* hoc est majus bonum; *e.* — 2) bonum minus quod boni majoris assecutionem impedit est verum malum; *e.* voluntas illud eligens malum eligeret.

R. *c. maj.* — *n. min.*

Ad prob. quoad 1^m. *n. ant.* (sunt sub diversis respectibus).

Quoad 2^m ad 1) *d.* eligit quod deliberate praeplacet (i. e. eligit quod eligit), *c.*; quod indeliberate praeplacet (i. e. quod necessario amatur), *n. supp.* (hoc ipsum erat probandum).

Ad 2) *d. ant.* est malum respectu unius finis particularis, *c.*; alterius (et ultimi), *n.*

Objic. 8º Libertas ex experientia non probatur; nam : 1) libertas est indifferencia ad actum; *a.* non hanc, sed actum testatur experientia; — 2) testatur solum nos habere libertatis ideam (nos ipsos liberos credere); — 3) etiam somniantes sibi liberi videntur; — 4) si lapidi cadenti imprimeretur cognitio

sui motus, et desiderium desursum tendendi, crederet se ipsum se mouere; *e.* a pari.

R. *n. ass.* — *ad prob. 1)* *c. maj.* — *n. min.*

Ad 2) *n.* et *n. supp.* (posse aliunde talem ideam haberi).

Ad 3) *d.* habent repraesentationem actuum liberorum, *c.*; habent actus et ipsam eorum repraesentationem eodem modo quo vigilantes, *n.*

Ad 4) *n. antec.* (sentiret ad summum se non coactione vel violentia, vi tamen externa non sua trahi, sicut qui lectica fertur).

Objic. 9º Praemia, poenae, laus, exhortatio, etc. etiam brutis animantibus adhibentur; *e.* haec nihil probant. — R. *d.* proprie dicta, *n.*; improprie dicta, i. e. media ad associanda phantasmata, *c.*

Propositio 62.

Sola voluntas est formaliter libera.

Stat. quaest. 1) Quaeritur quodnam sit *subjectum proximum libertatis*, seu quaenam facultas libertate propria donata sit; — *subjectum remotum seu radicale libertatis* est ipse homo, i. e. suppositum quod potentissimis suis agit.

2) Putat *Durandus*, tum intellectum tum voluntatem esse formaliter, i. e. intrinsecus in elicendo suo proprio actu, libera; imo intellectum perfectius quam voluntatem. — Putat *Posselinus* solum intellectum esse formaliter liberum, quem ipsius sit voluntatem determinare etducere.

3) Docet *Locke* voluntatem esse solum facultatem qua una actio alteri praeferti possit; libertatem autem esse facultatem a voluntate distinctam, nempe facultatem agendi juxta mentis electionem (unde concludit quaestionem, «utrum voluntas libera sit» ridiculam esse); erit ergo juxta eum libertas aliqua potentia exsecutiva.

4) Sint ergo tres partes probandae : a) non intellectum, b) non potentiam aliquam executivam, c) sed ipsam voluntatem esse formaliter liberam.

Prob. 1^a pars (non intellectus). Si intellectus esset formaliter liber, posset idem objectum affirmare sibi, et negare, et non percipere; — *a.* 1) intellectus per se sibi affirmat solum id quod evidens ei est, idque sibi negare nequit; — 2) circa id quod non evidenter videt, non potest sibi affirmare seu percipere nisi hoc : se non percipere; manetque intellectus per se suspensus donec aut melius proponatur objectum, aut voluntas interveniat inclinans illum in unam partem; *e.*

Prob. 2^a pars (non potentia exsecutiva). 1º Si libertas esset formaliter in potentia exsecutiva, nulla esset moralitas in actibus voluntatis praecedentibus, v. c. electionibus, desideriis, etc.; *a.* hoc est absurdum; *e.*

Ad maj. Moralitas praesupponit libertatem, in eaque fundatur.

Prob. 2^b Si tota libertas hominis revocatur ad facultatem agendi juxta voluntatem, debet voluntas supponi aut interna necessitate determinata ad unum, aut non; — *a.* si prius : confunditur libertas extrinseca a coactione

quoad actus imperabiles, cum libertate intrinseca a necessitate quoad actus elicitos, et sequitur : a) solam externam coactionem vel violentiam esse libertati formalis contraria; b) hominem quoties nulla violentia impeditur, externas suas actiones efficere eadem necessitate naturali qua lapides et plantas; et hanc ejus esse libertatem dicendam! — si posterius supponitur : jam non in exsecutiva facultate est libertas indifferentiae, sed in praecedente voluntate; e.

Prob. 3^a pars (sed ipsa voluntas). Facultas formaliter libera est facultas electiva; a. electio mediorum pertinet ad eamdem facultatem atque intentio finis, i. e. ad voluntatem; e.

Ad maj. Exercitium formale libertatis consistit in praferendo unum medium ex pluribus mediis quae ut varie apta ad finem proponuntur; vel in negligendo omne medium quod non ut necessario connexum cum fine necessario (ultimo) appareat.

Ad min. Intentio finis est inclinatio efficax ad finem assequendum, i. e. ad bonum; a. inclinatio ad bonum ut finem, implicitam habet inclinationem virtualem ad media ut bona; e. explicitam hanc inclinationem, i. e. electionem alicujus medii particularis eadem habebit facultas, quae intentionem finis.

Objic. 1° Potentiae rationalis proprium est esse liberam; e. quo perfectius rationalis erit, eo perfectius libera; a. intellectus est perfectius rationalis quam voluntas; e. — R. d. ant. potentiae rationalis appetitivae, c; cognitivae, sd. esse liberam radicaliter, c; formaliter, n.

Objic. 2° Libertas est et dicitur liberum arbitrium; a. arbitrium hujus est, cuius est arbitrari seu judicare, i. e. intellectus; e. intellectus est saltem partiale subjectum libertatis. — R. c. maj. — d. min. si arbitrium intelligitur sententia vel judicium, c; si electio secundum judicium, n. — d. cons. intellectus requiritur in eodem supposito ubi sit libertas, c; intellectus est ipsa facultas formaliter libera, n.

Objic. 3° Ille non est liber qui non facit quod vult; a. non voluntas facit quod vult sed alia facultas exsecutiva; e. — R. d. maj. non est liber a coactione, i. e. quoad exsecutionem, c; non a necessitate, i. e. quoad intentionem et electionem, n; — c. d. min.

Coroll. 1^m Ergo libertas proprie dicta dici potest libertas indifferentiae, vel libertas electionis vel liberum arbitrium.

Coroll. 2^m Ergo triplex potest distingui libertas indifferentiae : 1) contradictionis, seu exercitii, i. e. electio inter duo contradictoria, v. c. agere, non agere, 2) contrarietatis, i. e. electio inter duos actus contrarios, v. c. idem objectum amare, odisse; 3) specificationis, i. e. inter actus specie diversos, v. c. ambulare, studere, canere, edere.

Coroll. 3^m Ad actum liberum concurrunt : 1) inclinatio naturalis voluntatis, seu intentio, implicita in omnibus, finis ultimi; — 2) deliberatio seu propositio ab intellectu, plurium mediorum varie aptorum; — 3) electio alicu-

lus medii pree reliquis, ab ipsa voluntate; — 4) exsecutio. plerumque enim actus eligitur aliquis faciens ab aliqua potentia sub influxu voluntatis.

Coroll. 4^m Ex his quatuor, solum tertium est formaliter exercitium libertatis, nam primum est necessarium, non liberum; secundum est presuppositum in intellectu; quartum est effectus sequens in aliis facultatibus; tertium solum est independens, et ab ipsa agente voluntate elicium.

Coroll. 5^m Ergo non realiter distinguitur exercitium elicium voluntatis seu ipse actus volendi, ab exercitio formalis libertatis, seu determinatione propria independente voluntatis; sed distinguitur connotative tantum; nam exercitium formale libertatis debet realiter in eo exercitio voluntatis consistere, quod ita a voluntate dependet ut voluntas possit illud habere vel non habere pro suo nutu; a. ita dependet a voluntate ipsum exercitium voluntatis, seu, quod idem est, ipse actus volendi elicitus, scilicet electio; e. — Differt autem exercitium formale libertatis ab exercitio voluntatis connotative, seu ratione tantum, nam posterius dicit tantum voluntatis activitatem, abstrahendo ab ejus independentia seu non necessitate, quam illud prius expresse dicit.

Propositio 63.

Ad veram libertatem arbitrii requiritur sed non sufficit indifferentia objectiva.

Stat. quaest. 1) Incipit quaestio contra Thomistas disputanda : quaenam sit intima essentia libertatis, seu quaenam indifferentia essentialiter requiratur ad libertatem.

2) In hac quaestione nec verborum usus constans est, nec videntur semper fuisse ideae clarae apud omnes. Distincti fiant conceptus. — Est ergo : indifferentia — — proprietas opposita antecedenti determinationi ad unum; qua potentia perinde se habet ad plura, ad quorum singula flecti potest.

objectiva — — judicii, si objectum a mente repraesentatur ut indifferens, i. e. sub ratione diversa boni et mali.

subjectiva — — voluntatis, si proposito objecto, manet indifferens, i. e. potest ad illud inclinari vel non inclinari.

passiva — — quatenus potest inclinari, ita ut consideretur haec inclinatio tanquam potentiae passivae actus.

activa — — si potest ita inclinari ut haec inclinatio sit etiam ejus tanquam potentiae activae actus elicitus.

negativa : si ita, ut potentia activa ad hunc suum actum eliciendum, ab alio praedeterminetur agente superiore.

positiva : si ita, ut potentia activa ad hunc suum actum eliciendum, a nullo alio praedeterminata, se solam determinet, sitque domina sui actus.

3) Requiri indifferentiam objectivam nemo negat, nec polemice proponitur, sed dogmatice potius exponitur. — Sed hanc solam indifferentiam sufficere contendit *Bannez*, definitque actum liberum : « actum voluntatis cum judicio rationis indifferentem elicitum. »

Prob. 1^a pars (requiritur). Ad veram libertatem requiritur ut objectum formale proponatur tale ut non per se jam determinet voluntatem ad unum; a. tale objectum nequit proponi nisi per judicium indifferens; e.

Ad maj. Si facultas jam ab ipso objecto suo ad unum actum determinatur, hunc actum cum necessitate, non cum libertate exercet.

Prob. 2^a pars (non sufficit). Si solum judicium intellectus esset indifferens, supponeretur voluntas intrinsecus necessitata de se ad unum; a. sic perit conceptus verae libertatis indifferentiae; e.

Ad min. Formalis libertas est non in intellectu, sed in sola voluntate; a. libera voluntas nequit dici quae non intrinsece indifferens ad utrumque oppositorum est, etiamsi facultatis vicinae, i. e. intellectus, sit actus objective indifferens; e.

Propositio 64.

Ad veram libertatem arbitrii requiritur sed non sufficit indifferentia subjectiva passiva.

Stat. quaest. 1) Ex praecedenti propositione, non sufficit indifferentia objectiva; ergo requiritur subjectiva aliqua; neque hoc jam amplius est probandum; sed quaerimus qualis subjectiva requiratur.

2) Alii Thomistae, pauci tamen, posteriores quam *Bannez*, Molinistis concedebant requiri subjectivam; sed eam distinguentes, passivam dicebant sufficere; quam ita explicabant ut voluntas humana de se indifferens sit recipere vel non recipere inclinationem ad objectum bonum propositum; quam inclinationem si accipiat, ad modum passionis, a Deo ut causa efficiente, sit determinata voluntas ad unum actum.

Prob. (non sufficit). 1º Libertas indifferentiae est propria voluntatis; a. indifferentia subjectiva passiva non est propria voluntatis, sed omnis potentia est ita indifferens ad suum actum; e.

Prob. 2º Potentia passive tantum indifferens non determinat seipsam, sed patitur suam determinationem ab alio; a. libertas vera est facultas determinandi seipsum; e.

Propositio 65.

Ad veram libertatem arbitrii requiritur indifferentia subjectiva activa non negativa sed positiva.

Stat. quaest. 1) Ex praecedenti propositione non sufficit indifferentia subjectiva passiva, sed requiritur activa; quod jam non est probandum; sed quaeritur qualis activa.

2) Thomistae recentiores Molinistis jam concedunt activam requiri, sed

subdistinguunt negativam, quae requiratur et sufficiat, et positivam quae nec requiratur, nec sit intrinsece possibilis, quum absolute requiratur praedeterminatio physica voluntatis ad unum, a Deo data.

3) Praedeterminatio, seu praemotio physica definitur a Thomistis : « qualitas aliqua realis et fluens, antecedenter ad actionem liberam, a Deo voluntati creatae immissa, et in voluntate recepta, quam voluntas creata nec sibi dare nec datam recusare potest, quae intrinseco ac necessario nexu ita conjungitur cum actione, ut metaphysice repugnet sine ea fieri actum, cum ea actum non fieri a voluntate. »

4) Dicunt ergo *indifferentiam activam*, quia voluntas, proposito etiam sufficienter objecto, de se sit indifferens ad transeundum in actum vel non, et quidem in actum active eliciendum; sed addunt : « *negativam*, » quia haec potentia sic active indifferens, negative se habeat ad actum unum determinatum, debeatque positive a Deo praemoveri physice ad unum, ac tum demum ipsa efficienter, immanenter, actura sit suum actum; explicantque amplius : voluntatem a Deo praedeterminari ad actum non quocumque modo, sed modo naturae humanae proportionato, nempe ad actum liberum, non ad actum qualemcumque.

5) Contra hos est propositionis nostrae sensus : a) praemotionem physicam neque requiri, neque salvo libertatis conceptu admitti posse; — b) neque sufficere ad veram libertatem talem *indifferentiam activam negativam*; — c) sed requiri *indifferentiam activam positivam*, qua, proposito sufficienter objecto, possit voluntas vi propria seipsam determinare ad unum, i. e. transire in actum, vel non, vel in aliud actum.

Prob. 1º Ad ordinem moralem, v. c. imputabilitatem (teste sensu communi hominum), nihil videtur referre, utrum homo intrinsecus seu ex natura facultatis, an extrinsecus seu a principio praedeterminante determinetur, si ipsum usum suaे facultatis seu utramque indifferentiae partem non habet in sua potestate; a. ex determinatione naturali tolleretur libertas; e. a pari ex praedeterminatione extrinseca tolleretur libertas.

Prob. 2º Voluntas praedeterminata, sua actione licet vitali et voluntaria, nihil aliud faceret nisi id quod ex praemotione recepta inimpedibiliter et infallibiliter consequeretur; a. qui de nulla re, de nullo modo rei, disponere potest nisi ad nutum alterius, non est liber; e.

Prob. 3º Voluntas ex communi hominum conceptu non intelligitur operari cum libertate indifferentiae nisi operetur cum expedita potestate non operandi; a. cum indifferentia negativa tantum, voluntas esset aut impedita ab agendo per non-praemotionem, aut impedita a non agendo per praemotionem; e. nunquam expedita simul ad utrumque, ac proinde nunquam vere in potentia proxima ad utrumque, sed tantum in potentia remota ad utrumque; ac proinde nunquam vere libera.

Coroll. Ergo liberum arbitrium intelligi debet facultas quae positis omnibus ad agendum praerequisitis, potest agere vel non agere, ita ut cum